

Адреса для покликань: Лобач О. О., Кузьомко Л. А. Методика діагностики творчих здібностей молодших школярів / О. О. Лобач, Л. А. Кузьомко // Věda a vznik -2017 : materiály XIII Mezinárodní vědecko-praktická konference, 22-30 prosinců, 2017 / Šéfredaktor: Prof. JUDr Zdenák Černák. – Vol. 8. Pedagogické vědy. – Praha : Publishing House «Education and Science» , 2017. – 120 s. – S. 21-26. ISBN 978-966-8736-05-6

К. пед. н. Лобач О. О., Кузьомко Л. А.

Полтавський національний педагогічний університет

імені В. Г. Короленка, Україна

Методика діагностики творчих здібностей молодших школярів

Педагогіка стверджує, що нездібних людей немає, тому найефективніший шлях розвитку креативної особистості – прилучення всіх школярів до творчої діяльності з початкової школи. Психолого-педагогічні основи творчого розвитку досліджували Д. Богоявленська, А. Вейн, Н. Гнатко, Н. Лейтес, Я. Пономарьов, К. Роджерс, С. Сисоєва, Г. Тарасов, Б. Теплов, І. Тітов та ін. Багато наукових праць присвячено проблемам розвитку художньої творчості дітей (І. Барвінок, Л. Беземчук, Н. Вишнякова, В. Григор'єва, О. Лобова, Л. Масол, О. Мелік-Пашаєв, М. Претте, В. Рагозіна, Б. Юсов та ін.).

Мета повідомлення – розкрити методи діагностики творчих здібностей молодших школярів, що використовувалися нами в процесі педагогічного експерименту.

Методика дослідження творчих здібностей учнів складалася з двох блоків: методи першого блоку мали на меті вивчення загальних творчих здібностей дитини; методи другого блоку діагностували спеціальні музично-творчі здібності дитини. До обох блоків увійшли методики, які визначають рівень вираження трьох компонентів творчих здібностей: інтелектуально-когнітивний, мотиваційно-особистісний, творчо-продуктивний (Н. Гнатко) [4].

До першого блоку методів діагностики увійшли методики, запропоновані В. Барко і А. Тютюнниковим [2].

«Графічний диктант». *Мета:* визначити стійкість уваги. *Процедура*

проведення. На аркуші паперу в клітинку кожна дитина під диктовку вчителя ручкою креслила лінію. Учитель: «Проводимо лінію: 1 клітинку вправо, 3 клітинки вниз, 4 вправо, 2 вгору, 3 вправо, 8 вниз, 5 вправо, 5 вгору, 3 вправо, 6 вниз, 3 вправо, 9 вгору, 10 вниз, 4 вліво». «Графічний диктант» ми використовували в методиці «Домалюй». *Обробка результатів.* Підраховували кількість помилок і неточностей у графічному диктанті.

«Чарівний квадрат». *Мета:* визначити здатність до переключення уваги. *Процедура проведення* (проводиться індивідуально). Використовувався квадрат із цифрами (див. табл. 1). Спочатку перевіряли, наскільки дитина орієнтується в арабських і римських цифрах у межах 10. Визначали, за який час дитина могла: а) показати олівцем арабські цифри від 10 до 1; б) показати римські цифри від I до X; в) показати по черзі арабські цифри у зворотному порядку, а римські – у зростаючому (10, I, 9, II, 8, III і т. д.).

Таблиця 1

7	IV	10	VI	8
IX	1	3	II	6
I	9	VII	2	V
VIII	5	III	4	X

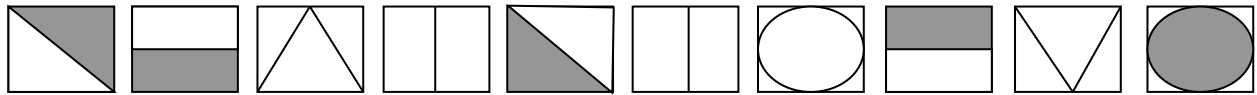
Обробка результатів. Переключення уваги визначалося за формулою:

$$P = \frac{в - (а + б)}{40}$$

«Лабіринт». *Мета:* визначити особливості концентрації уваги, емоційні реакції на фрустрацію. *Процедура проведення* (проводиться індивідуально). Дитині пропонується за допомогою олівця знайти вихід із лабіринту. *Обробка результатів.* Фіксувалися такі показники: результат проходження лабіринту (пройшов/не пройшов); скільки раз намагався виконати завдання, починаючи дії спочатку та ін.; емоційні та словесні реакції на труднощі, їхня інтенсивність (гнів, плач, страх, звинувачення інших тощо).

«Телеміст». *Мета:* визначити рівень розвитку пам'яті дитини. *Процедура проведення.* Серія А. Вчитель звертається до дітей: «Уявіть, що ми проводимо телеміст між Полтавою і Києвом. На сенсорній дошці з Києва демонструються слова, цифри і фігури. Ви – телерепортери, які мають якомога

точніше і краще їх запам'ятати і передати на каналі Лтава. Після того, як екран згасне, вам необхідно записати слова, які запам'ятали, у свої записнички в будь-якому порядку. Увага! Демонструються слова». (Протягом 10 секунд учитель демонструє на дошці слова: мурашка, сова, чайник, метелик, пиріг, хомут, свічка, музика, журнал, малина. Серія Б із цифрами: 34, 15, 8, 52, 78, 41, 18, 13, 75, 39. Серія В із такими фігурами:

Обробка результатів. Обсяг пам'яті вираховуємо як середньоарифметичне, тобто $(a+b+v) : 3$.

«Пригадай пару». *Мета:* дослідити логічну та механічну пам'ять учня. *Процедура проведення.* Серія А. Учитель зачитує пари логічно зв'язаних слів із інтервалом між ними 2 секунди. Після читання всіх слів, учитель знову читає слова лівого стовпчика, а учень відтворює по пам'яті та записує слова правого, які запам'ятав (див. табл. 2). *Обробка результатів.* Якщо кількість відтворених слів дорівнює 7 й більше, то це свідчить про високий рівень розвитку пам'яті.

Таблиця 2

Серія А		Серія Б	
Замок – ключ	Лялька – гра	Гриб – диван	Синиця – трамвай
Корова – молоко	Дерево – Листопад	Море – груша	Сірник – вівця
Щітка – зуби	Окуляри – очі	Зуби – компас	Склянка – дрова
Сніг – зима	Сонце – літо	Клей – ворота	Ложка – півень
Ручка – папір	Машина – їхати	Пиріг – нога	Черевики – вітер

«Домалюй». *Мета:* дослідити рівень розвитку творчої уяви школярів. *Процедура проведення.* Після перевірки графічних диктантів, учитель звертається до дітей: «Діти, ви дуже добре виконали графічний диктант. На аркуші ви бачите ламану лінію. Домалюйте її так, щоб вийшла якась фігура або малюнок. Дайте йому назву. Можна використовувати фломастери, фарби, олівці». *Обробка результатів.* При аналізі дитячих малюнків ми враховували: хто зображений; пропорційність фігури й особливості зображення окремих частин, розміщення на аркуші; декорування і колір; наявність додаткових

аксесуарів; якість ліній; оригінальність назви малюнку та інтерпретації дитиною ламаної лінії «графічного диктанту».

Другий блок діагностичних методів мав на меті виявлення рівня музично-творчого розвитку дитини.

«Питання-відповідь». *Мета:* визначити розвиненість відчуття ритму і здатність дитини до ритмічної імпровізації. *Процедура проведення* (проводиться індивідуально). Вчитель: «Я тобі задам музичне питання, а ти відповідай, як вважаєш за потрібне». Вчитель відплескує ритмічну фразу-питання (2 такти у дводольному розмірі), а дитина «відповідає». *Обробка результатів:* звертаємо увагу на чіткість відповіді; відчуття музичної фрази (ритм-відповідь має бути у дводольному розмірі й охоплювати два такти); відповідність ритмічних одиниць питання і відповіді.

«Маленький композитор». *Мета:* вивчити здатність дітей до пісенної творчості. *Процедура проведення.* Серія А. Учитель: «Діти, уявіть, що ви справжні композитори. А композитор – незвичайна людина, бо він навіть власне ім'я та прізвище не говорить, а наспівує. Створіть власну мелодію до свого імені та прізвища». Серія Б. Учитель пропонує дітям доспівати мелодію зі словами до кінця. *Обробка результатів.* Ми спиралися на критерії Н. Ветлугіної: загальна лінія мелодичного руху; ладова організація (спів у тональності, тяжіння до тоніки при завершенні мелодії); метро-ритмічні співвідношення (метрична чіткість мелодії, гармонійність сильних і слабких долей, визначеність ритмічного малюнку, завершеність ритмічної інтонації); темпово-динамічна виразність імпровізації (відповідність темпу й динаміки змісту, збереження темпу при виконанні пісні, усвідомлений темповий і динамічний розвиток залежно від тексту); первинна структура пісенної імпровізації (цезури, побудова музичних фраз, речень, відчуття форми) [3].

«Дзеркало». *Мета:* визначити рівень творчого музичного сприймання дитини. *Процедура проведення.* Методика складалася з трьох серій, де використовувалися знайомі дітям музичні твори. Серія А (визначити здатність дитини виражати власне сприймання музики в пластичній імпровізації). Серія Б

(вивчити здатність до вербального вираження музичних вражень). Діти повторно слухають музику і пишуть міні-твір про ту п'єсу, яка найбільше сподобалася. Серія В (діагностувати здатність до вираження музичних вражень в образотворчому мистецтві). Вчитель пропонує учням намалювати ілюстрацію до улюбленого музичного твору. *Обробка результатів.* Оцінювання здійснювалося за індикаторами, розробленими І. Барвінок: швидкість і адекватність пластичних реакцій дітей на зміну музичного звучання, точність відтворення художнього образу в рухах; у міні-творах звертали увагу на адекватність вираження музичного настрою в слові, а в малюнку – не лише в сюжеті, але й у кольорі; спостерігали за поведінкою, музично-естетичною діяльністю дітей, що дало змогу зафіксувати чуттєво-емоційні реакції в процесі сприйняття та художнього відтворення музики [1].

«Казка про музику». Мета: виявити здатність дитини до музично-пізнавальної творчості. *Процедура проведення.* Дітям запропонували на уроці музики написати казку про музику на власний сюжет. *Обробка результатів.* Критерії: зв'язок сюжету з музично-теоретичними поняттями; оригінальність і самостійність; розгорнутість та образність сюжету.

Експериментальна робота проводилася в об'єднанні за інтересами «Творчий камертон» учнів 3 класів середньої школи № 27 м. Полтави, куди входило 20 учнів (експериментальна група). До контрольної групи ми віднесли 20 третьокласників, які мали за результатами діагностики аналогічні показники, але не відвідували об'єднання за інтересами.

Література

1. Барвінок І. Ти і музика навколо тебе. Особливості формування музично-естетичної культури молодших школярів у позашкільній роботі // Рідна школа.– 1999. – № 5. – С. 54-56.
2. Барко В. І. Як визначити творчі здібності дитини? / В. І. Барко, А. М. Тютюнников. – К. : Україна, 1991. – 79 с.
3. Ветлугина Н. А. Музыкальное развитие ребенка [монографія] / Н. А. Ветлугина. – М. : Просвещение, 1968. – 415 с.

4. Гнатко Н. М. Структура обдарованості та засадничі принципи роботи з обдарованими дітьми / Н. М. Гнатко // Обдарована дитина. – 1998. – № 4. – С. 22–28.